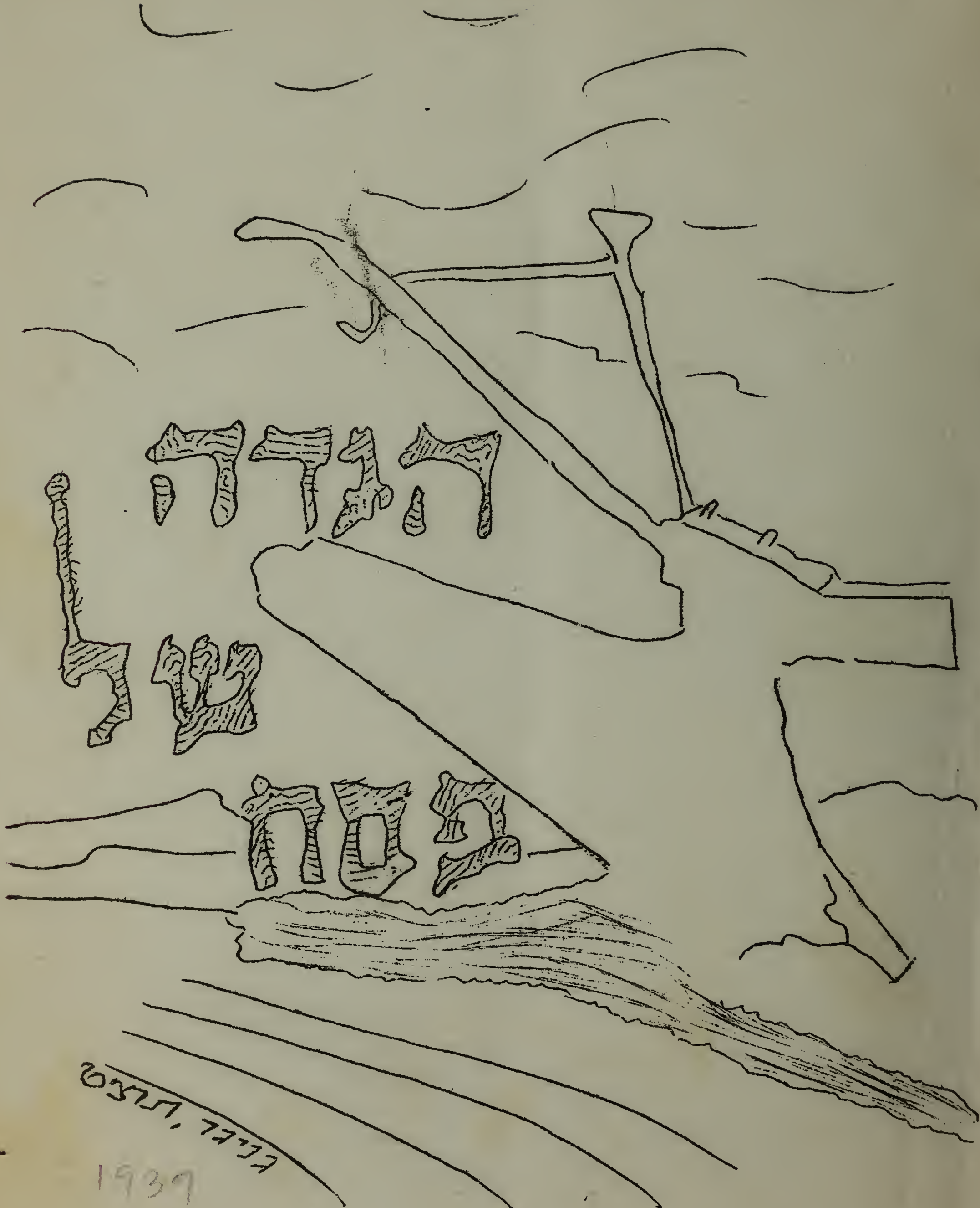
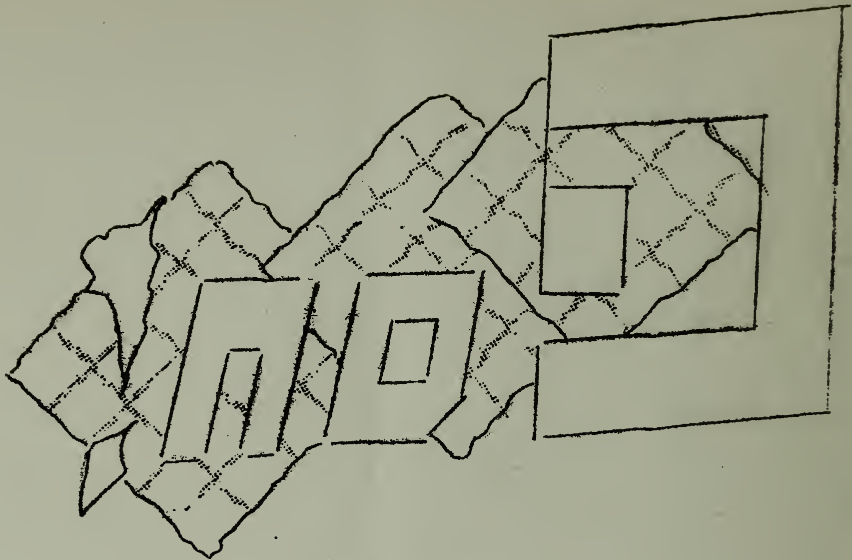
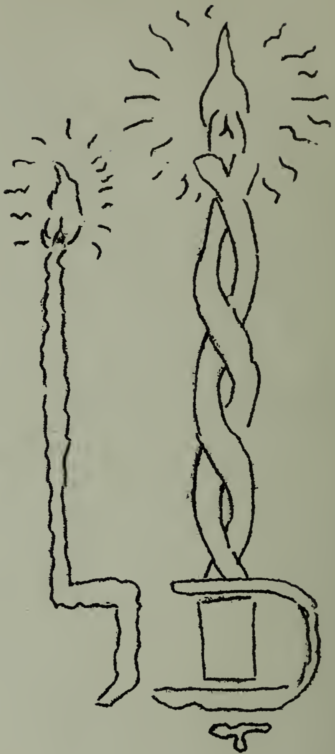

הגדה
של
פסח
גדיד, תרצט
1939

יציאת מצרים



עם שומר במשך אלפי שנים את ידם צאתו מבית
עבדים ודרך כל מחילות השעבוד והאונס
והאינקויזיציה והשמד והפרעות, נושאת האומה
בלבה את הגעגועים לחופש ומביאה אותם לידי
בטוי עממי אשר לא יפסח על כל נפש מישראל
על כל נפש עניה ומרודה!
מאבות אל בנים, דרך כל הדורות נמסר דבר
יציאת מצרים ז כ ר ו ן א י ש י, אשר לא
מחויר ואינו דהה. "בכל דור ודור חייב אדם
לראות את עצמו כ א י ל ו ה ו א י צ א
ממצרים".
אין לך שיא של הכרזה היסטורית מרומם מזה,
ואין לך התמזגות של יחיד וכלל - ברחבי כדור
העולם ובעמקי הדורות - גדולה מאשר בצו פד-
-גוגי עתיק זה.
אינני יודע יצירה ספרותית יותר מחנכת לתעוב
העבדות ולאהבת החירות כספור השעבוד ויציאת
מצרים. ואינני יודע שום זכרון עתיק שכולו
מופנה לקראת העתיד, שכולו ס מ ל להווה ולע-
-תידנו כ"זכר ליציאת מצרים".

איזה יצר-חרות עמוק טבוע בלב עם שיכול היה
באביב ימיו ליצור יצירה גאונית כזאת ולמסור
אותה מדור לדור.

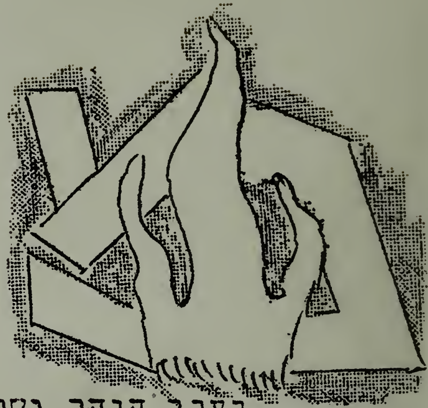


דיכפין ייתי וייכול,כל דיצריך
ייתי ויפסח!
גם בכורי פה אתה ואין לך מבטח,
בדרך הרחוקה אם כוחך תש,-
ארור הגבר אסמיו לא יפתח,
מפתו לא יעניק לעני,לרש.

דיכפין ייתי וייכול,כל דיצריך
ייתי ויפסח!
לדבר אל כי תצמא,ונפשך תכלה
לאור יה,כצפור נלכדת בפח,-
עשיר אנכי ברוח ולא אכלא,
וקמת ובאת,אחינו זמך.



נני מוכן ומזומן.
לקיים מצות עשה.
כמו שכתוב בתורה.
וספרתם לכם ממחרת
השבת...

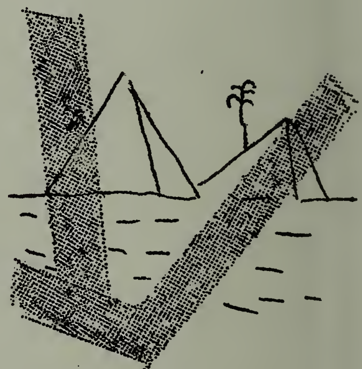


תחלה עובדי עבודה
זרה היו אבותינו ;

סנאמר :

בעבר הנהר יסבו אבותינו;תרח אבי אברהם ואבי
נחור ויעבדו אלהים אחרים;
ואקח את אביכם אברהם מעבר הנהר ואולך אותו
בכל ארץ כנען וארבה את זרעו ואתן לו את יצחק
ואתן ליצחק את יעקב ואת עסו;ואתן לעסו את הר
סעיר לרסת אותו

ויעקב ובניו ירדו מצרימה ;



בדים היינו לפרעה במצ-
רים ויוציאנו ד' משם

ביד חזקה ובזרוע נטויה;ואילו לא
הוציא את אבותנו ממצרים, הרי אנו
ובנינו ובני בנינו משעבדים היינו
לפרעה;
ואפילו כולנו חכמים,כולנו נבונים
כולנו זקנים,כולנו יודעים את התורה
מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים;וכל
המרבה לספר ביציאת מצרים - הרי זה
מסבח.



יקם מלך חדש על מצרים
ויאמר:

"הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו!
הבה נתחכמה לו פן ירבה,
והיה כי תראנה מלחמה
ונוסף כם הוא על שונאינו
ונלחם בנו ועלה מן הארץ".

וישימו עליו שרי מסים, למען ענותם
בסבלותם,
ויבן ערי מסכנות לפרעה, את פתם ואת
רעמסס.
וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ.

ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך
וימררו את חייהם בעבודה קשה
בחומר ובלבנים ובכל עבודה קשה.

"וישמע אלהים את נאקתם" –
ר' עקיבא אומר:
אספקלטורין של פרעה היו מחנקים
את ישראל בקירות בתים לבנין,
והיו צועקים מתוך הבנין, צועקים
מתוך הקירות, והקדוש ברוך הוא
שומע את נאקתם.



סה היה רועה"

בחנו הקדוש ברוך הוא למסה בצאן.
אמרו רבותינו:
כסהיה מסה רבנו רועה צאנו סל יתרו במדבר ברח ממנו גדי,ורץ אחריו עד סהגיע לחסות.נזדמנה לו ברכה סל מים ועמד הגדי לסתות.כיון סהגיע מסה אצלו,אמר:
"אני לא הייתי יודע סרץ היית מפני צמא.עיף אתה."
הרכיבו על כתפו והיה מהלך.
אמר הקדוש ברוך הוא:
"יס לך רחמים לנהוג צאנו סל בסר ודם כך - חייך,
אתה תרעה צאני יסראל".



כמה סנאמר:
במתי מעט,בסבעים נפס,ירדו אבותיך מצרימה
ועתה סמך אלהים ככוכבי הסמים לרוב,
ויהי סם לגוי גדול,מלמד סהיו מצוינים סם,
כמה סנאמר:
ובני יסראל פרו ויסרצו וירבו ויעצמו במאד מאד
ותמלא הארץ אותם.

ורב,כמה סנאמר:

רבבה כצמח הסדה נתתיך ותרבי ותגדלי ותבואי בעדי עדיים
ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך ואומר לך בדמיך
חיי.

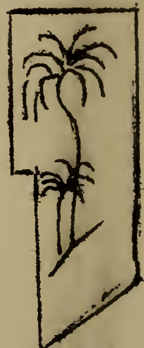
7

בתי ישראל

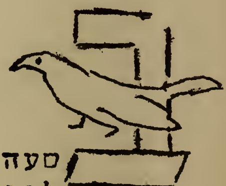


ומעונותיהם הותקפו פתאום לעיני השלטונות, הרכוש
היה לבז לאנשי בצע, זקן וטף הוכו באכזריות חימה
ועל אשה ועל יתום לא רחמו. אנשים ונשים אף משפחות
שלמות טרפו את חייהם בידיהם כדי להמלט מידי
מעניהם. רבבות יהודים הושמו בצינוק ואין יודע
גורלם ורבים נמלטו לחסכת היערות מפני אימת הרודף
ידים טמאות העלו באש את מקדשי התפלה על כל
הקדשים שבהם ותעל שועת ישראל בארצות עד לב השמים
וממשלות הזדון הפגינו את כוחן ורמת תרבותן קבל
כל העולם הנאור כשידיהן מגואלות בדם ישראל ובחי-
-קן גזלת רכוש ישראל.
כנסת ישראל בארץ ישראל מצרפת את קולה לשאגת
הכאב אשר הקיפה את כל בית ישראל ואת האומות
הנאורות, והיא מאוחדת עם התביעה הכללית הנשמעת
מפי מליוני בני האדם, יהודים ולא יהודים -
למנוע את מזמת הכליה ביהודי גרמניה ולפתוח שערי
הצלה לנמלטים מגהינום המדינות הרשעות.
היסוב העברי בארץ ישראל איננו יכול להסתפק
במחאה בלבד. כחלוץ העם העברי העומד בחזית מלחמת
השחרור של עם ישראל בארצו ההיסטורית, הוא מכריז
קבל כל העולם, כי הפתרון היחידי לסבלות ישראל
הוא קבוץ פזוריו במולדתו ובנינה על ידי בניה
השבים אליה. היסוב העברי יתנגד לכל נסיון מפנים
ומבחוץ המכוון לכבול מטעמים פוליטיים את הגדול
החפשי של העם העברי במולדת העברית ויתבע ביתר
תוקף ויתר עוז את פתיחת שערי הארץ לרווחה, כדי
לתת מחסה ומקלט לאחינו הנרדפים בעולם.





וידבר ד' אל משה:
וארא אל אברהם יצחק ויעקב
וגם הקימותי את בריתי אתם, לתת להם את ארץ כנען,
את ארץ מגוריהם אשר גרו בה,
וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבידים אותם
ואזכור את בריתי.
לכן אמר לבני ישראל:
והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים
והצלתי אתכם מעבודתם
וגאלתי אתכם בזרוע נטויה
ובשפטים גדולים.
ולקחתי אתכם לי לעם
והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה
לאברהם, ליצחק וליעקב.



שעה שיצאו ישראל ממצרים, למה היו דומים?
ליונה שברחה מפני הנץ ונכנסה לנקיק הסלע ומצאה שם
הנחש מקנן; אם תכנס לפנים הרי הנחש נושך בה; תחזור לאחורה
- הרי הנץ עומד בחוץ לתפסה. מה עשתה היונה?
התחילה צוחת ומטפחת באגפיה, כדי שישמע בעל השובך ויצילה.
כך היו ישראל דומים על הים; לחזור לאחוריהם לא היו יכולים,
שכבר פרעה הקריב. מה עשו?
"ויראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ד'".



וידבר משה אל בני ישראל ולא שמעו

אל משה מקצר רוח

ומו, תועי מדבר, צאו מתוך השממה;
עוד הדרך רב, עוד רבה המלחמה.

רב לכם לנוע, לנוד בערבה -
ולפניכם פרושה דרך גדולה, רחבה.

- - - אל נא יעצרונו פגרי הנחשלים,
שבעבדותם מתו - נפסח על החללים!

ירקבו בקלונם סרוחים על צררותם,
שבכתפם נשאו ממצרים אותם.

ימתק למו חלומם, חלום רב בצלים, שומים,
דודים מלאי בשר רבים ועצומים.

עוד היום או מחר יחלוק רוח קדים
עם העיט גופת אחרון העבדים.

והשמש תשמח אלי גיל לשלוח
בראשונה אור על פני דוק כביר כוח.

ובתרועה יצהיל גם הדור ראשונה
פניו לקראת שמש והדר גאונה.

קומו אפרא, נדים! עזבו את השממה!
אך אל יעל קולכם, דרכו עוז בדממה!

פן צעדכם ירגיז מדבר ונרדמיו -
איש ואיש בלבבו ישמע הד פעמיו!

איס בלבבו יסמע קול אלה דובר:
"לך!היום אל ארץ חדסה אתה עבר!

לא!לא לחם קלקל,סךו ודגן סמים -
לחם עצב תאכל,פרי עמל ידים!

לא!לא אהל תוהו ועליות סחקים -
בית אחר תבנה,אהל אחר תקים!

כי מלבד המדבר תחת הסמים,
עוד לאלוה עולם גדול רחב ידים.

ומלבד ילל היסימון,דמי הציה -
תרגס תחת סמו ארץ יפה-פיה".



לתמוה,איך יירא מחנה גדול
סל סס מאות אלף איש,מהרודפים
אחריהם.ולמה לא ילחמו על נפשם ועל בניהם.
התסובה:

כי המצרים היו אדונים לישראל וזה הדור [illegible]
היוצא ממצרים למד מנעוריו לסבול עול מצרים
ונפסו ספלה ואיך יוכל עתה להלחם עם אדוניו,
והיו ישראל נרפים ואינם מלומדים למלחמה,הלא
תראה כי עמלק בא בעם מועט ולולי תפלת מסה
היה חולס על ישראל.והסם לבדו סהוא עוסה
גדולות ולא נתכנו עלילות סבב סמתו כל העם
היוצא ממצרים,הזכרים.כי אין בהם כוח להלחם
בכנענים,עד סקם דור אחר - דור המדבר,סלא
ראו גלות והיתה להם נפש גבוהה.



בעת פתאום יתנער דור עזוז וגבור,
דור גבור מלחמה
ועיניהם ברקים ופניהם להבים -
וידיהם לחרבות!
והרעימו אדירים בקולם, קול ססים רבבה,
קול קורע הסערה ובנהמת המדבר הזועף יתחרה,
וסביבם נסערה, וסביבם נזעמה.
הם קוראים:
"אנחנו גבורים!
דור אחרון לשעבוד וראשון לגאלה אנחנו!
ידנו לבדה, ידנו החזקה
את כבד העל מעל גאון צוארנו פרקה.
ונזקף ראשינו שמימה ויצרו בעינינו -
ונערק למדבר ונאמר לציה "אמנו"!
על ראשי הצורים בין מפלשי עבים
שתינו ממקורו דרור עם כל נשרי שמים -
ומי אדון לנו?!
גם עתה - אם סגר עלינו מדברו אל נקם
כמעט נגע בנו שיר עזוז ומרי - ונקם!
לחרבות! לרמחים! התאחדו! הימינו!
על אף השמים וחמתם -
הננו ועלינו -
בסערה!"
"הננו ועלינו!
אם אסף האל מעמנו את ידיו
וארורנו ממקומו לא ימוש -
נעל נא, אפר א בלעדיו!
האזינו!
הסערה גם היא קוראת לנו "הננו"
לחרבות! לרמחים! יתפרקו ההרים, יסתערו הגבעה
או יפלו פגרינו חמרים -
הננו ועלינו
ה ה ר ה!" - - -

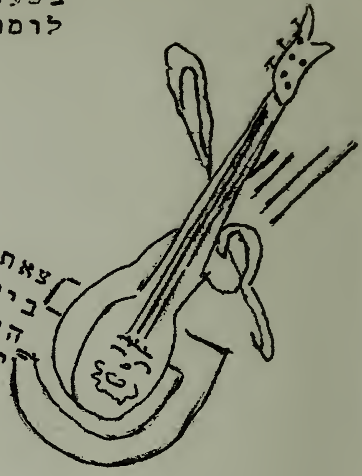


דרך, סלו מסלה
אל תחכו למשיח -
לכל העמים פניו גלה
רק את עמו הוא הזניח.
פראי־אדם בחסדו גאל
ולשלומנו גם לא שאל ...
קומו - שאלו!
דרך לעבור גולים, גאלו -
כ ב י ש !

פנו דרך מי עוד לנו?
אליהו לא יפנה,
אלף פעם לו קראנו
ואינו נענה ואינו נענה.
דתו המיר, סנה בגדיו,
סמל זרים לו בידיו ...
פנו אתם!
את האות הלא ידעתם -
כ ב י ש !

אבק עולה בחול לא דרך
שדודים באים, באים גולים;
סף וזקן וכושלי ברך,
איש וצרורו בוכים עולים.
במי בארות־צור חצבנו
קדמו נודדים אהבנו!
מים־חיים
לחררי שרב־צהרים
ע ל ה כ ב י ש.

דרש ר' יוסי הגלילי:
בשעה שעלו ישראל מן הים נתנו עיניהם
לומר שירה



צאת ישראל ממצרים
בית יעקב מעם לועז
היתה יהודה לקדשו
ישראל ממשלותיו.

הים ראה וינס
הירדן יסב לאחור
ההרים רקדו כאילים
גבעות כבני צאן.

מה לך הים כי תנוס?
הירדן תסוב לאחור,
ההרים תרקדו כאילים
גבעות כבני צאן.

חולי ארץ
מלפני אדון
מלפני אלה יעקב,
ההפכי הצור אגם מים,
חלמיש למעינו מים.

וכיצד אמרו שירה?
עולל מוטל על ברכי אמו ותינוק יונק משדי
אמו, כיון שראו את השכינה - עולל הגביה
צוארו ותינוק שמט דד אמו מפיו,
תניא, היה רבי מאיר אומר: אפילו עוברים
שבמעי אמם אמרו שירה -
והרי לא ראו?
אמר ר' תנחום: כרס נעשה להם כאספקלריה
המאירה וראו.

והיא

שעמדה לאבותינו ולנו• שלא
אחד בלבד עמד עלינו
לכלותינו• אלא שבכל דור
ודור• עומדים עלינו לכלו-
תינו• והקדוש ברוך הוא
מצילנו מידם • • •



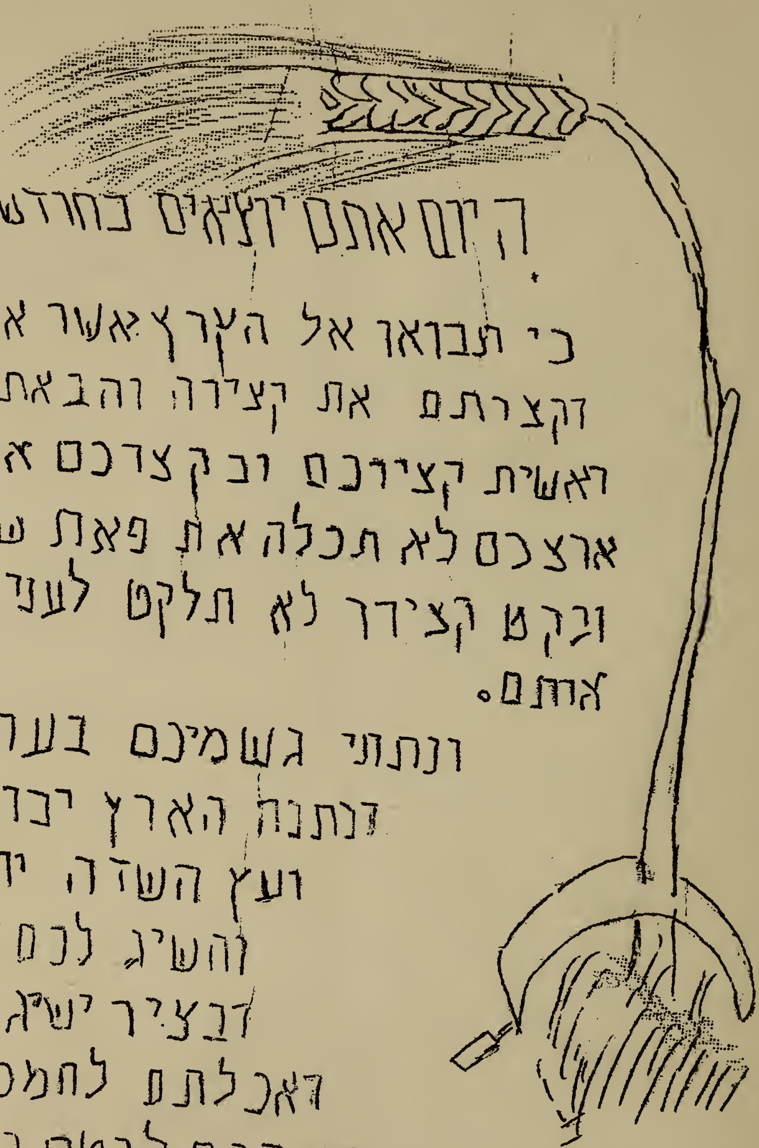
בכל דור ודור

חייב אדם לראות את עצמו באלו הוא יצא
ממצרים, סנאמר:
והגדת לבנך ביום ההוא לאמר, בעבור זה
עסה ז' לי בצאתי ממצרים. לא את אבותינו
בלבד גאל הקדוש ברוך הוא אלא אף אותנו
גאל עמהם, טנאמר:
ואותנו הוציא מסם למען הביא אותנו, לתת
לנו את הארץ.

מ

עסה ברבי אליעזר ורבי יהוסע ורבי אלעזר בן
עזריה, סהיו מסבין בבני־ברק והיו מספרים
ביציאת מצרים, כל אותו הלילה, עד סבאו תלמידים
ואמרו להם:
רבותינו הגיע זמן קריאת שמע סל סחרית.

אב'ג



היום אתם יוצאים בחודש האביב

כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם
וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר
ראשית קצירכם ובקצרכם את קציר
ארצכם לא תכלה את פאת שדך בקצרך
ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר תעזוב
אותם.

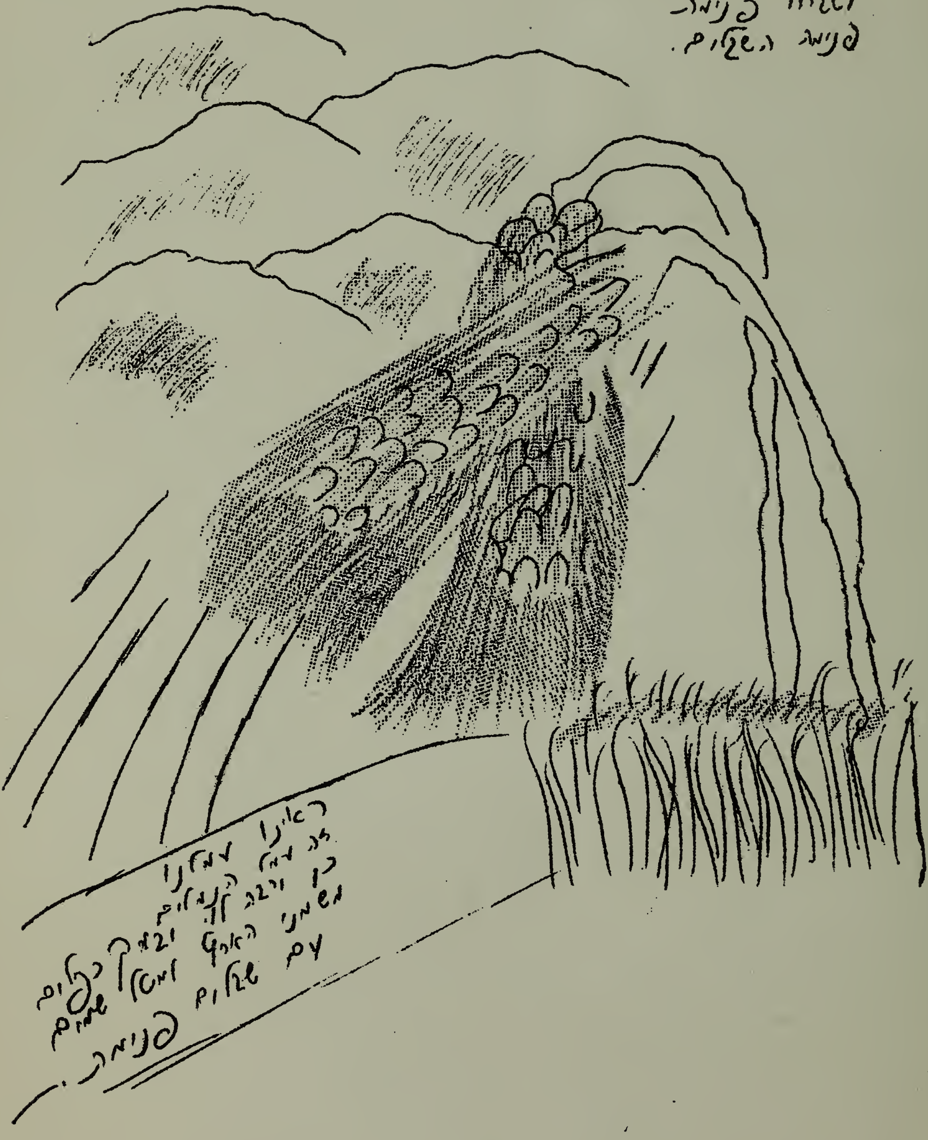
ונתתי גשמיכם בעתם
ונתנה הארץ יבולה
ועץ השדה יתן פריו
והשיג לכם דיש את בציר
ובציר ישיג את זרע
ואכלתם לחמכם לשבע
וישבתם לבטח בארצכם
ונתתי שלום בארץ ---

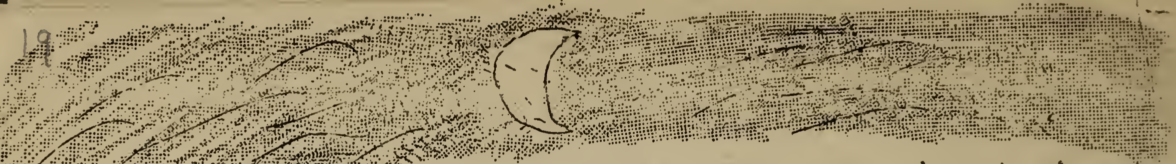


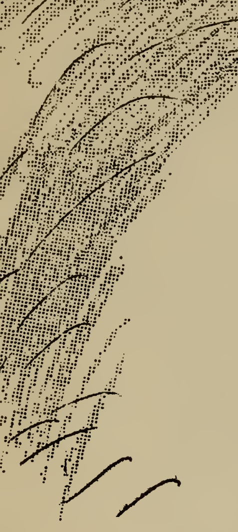
הסכימו להרים – ומצאתם
הזהב הטוב והכתם
והייתם ראשונים לאור שמש, ושאבו
איש איש מלא נשמתו ולבבו.
ויקר בקר־אל, בעודו חדש ורטב,
יברכם נא עבר ושטף,
וכל נושן ובלה בלבבכם – יתחדש!
וכל פגול ופסול בו – יתקדש!
וצפנתם ושמרתם זה אוצר זהבכם,
והיה לכלכל בו לבבכם.
ואם כבדים בחובות יצאתם, ועניים –
ושבתם עשירים ונקיים
הו, נמקי החשך ורקבי אמש,
התפללו לשמש, לשמש!

ואם תוהו בקשתם אור שמש לעין –
צאו ובראוהו מאין!
חצבוהו מסלע, מצורים נקרוהו,
מפנות לבבכם מחכוהו!
וחי אל האור; כי כאשר יחשף
כן יפרץ ולעד לא יאסף;
וגם נדחכם יקומו ובאו
ואליכם את נפשם ישאו,
ובחיקכם יניחו את כל געגועיהם
הקדושים – ומסרום לבניהם,
ודורות לדורות ינחילו ויצרו:
חיו, עבדו הרבה וקוו!
הו, גמולי מחשך, עתיקי מאמש –
תלו שמש על ראשכם, תלו שמש.

ראינו עמלנו
כעמל החלום
כל איש וכליו כצייר אלומות
קציר דגן יקום לתלפיות
ושלוו פנימה
פנימה השלום.







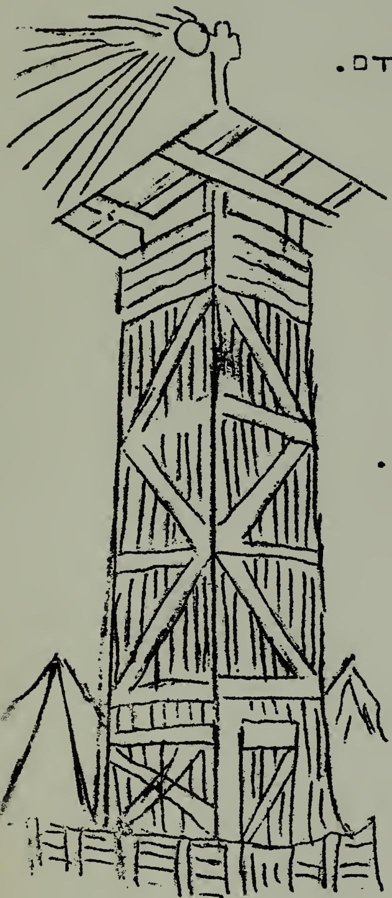
לאט לך, לאט לך הסהר בדרכך, אנחנו זורעים
לאורך זורעים את סדמות הגליל.
קמו עלינו אויבים מכל צד. סגרו עלינו מאווי האדם
הסואגים – ונצא לזרוע בלילה.

כי רק לזרוע אנו חפצים ונפשנו טוקקת לבר.
לאט לך, לאט לך הסהר בדרכך, ואל נא תבהל
מצללינו הנעים. אנשים עברים אנחנו, הזורעים את
סדותיהם בלילות.
לא קול לנו ולא הגה,
לא ממס לפרסות סוסינו וגלגלי עגלותינו רפודים,
והסאים, חסאים נתהלך והרים מסביב לא יבגדונו.
הבן נא אתה לפעלנו ואל תתננו למסיסה.

סמרנו מכדור מתעתע, מסכין הבאה מן המארב,
סמרנו מתרועת מלחמה, מדם הנשפך על התלמים,
שמר על הזרע זרענו, סמרהו משד ומשדפון.
יאכלו בנינו וישבעו ויזכרונו לטובה.
כי למענם אנו זורעים בלילות ולמענם צעדינו כהולים,
כי אנשים עברים אנחנו, הזורעים סדותיהם בלילות.

לאט לך, לאט לך הסהר בדרכך.





גם הלילה הזה נותר על סנה!
ובכף – כל הבא אל הכף: מסענה,
המטה, המעדר, המלגז, המקור,
במסמר, בסדה, בקמה – ובקר
נתגבר לא לסמוע הדפק החם,
מחריס קול־מדבר כמה־בזה וצמא־דם.

גם הלילה הזה נותר על סנה!
בסל אב סהזקין, בסל אם זקנה,
סקדסו את הסם במאודם ואונם,
וברכו את הבת, הפקירו את בנם
למלחמת מצוה עם פראי־האדם,
עם אדם המדבר כמה־בזה וצמא־דם.

גם הלילה הזה נותר על סנה!
בסל גן סתילים: ההדר, התאנה,
סהתחיל ללבלב בחלום נבטים
בעציץ סל חרסית פעוטות מועטים.
ובסל הקמה, סבסלה לגדיס
מצהיבה ומוכנה לטרקטור חדיס.

גם הלילה הזה נותר על סנה!
בעבור בהמתנו על סוקת סמנה,
פה אתנו ברפת, מכלא וארוה,
המיגעת כמונו על החרבה,
מרטיבה פה כמונו (בחלבה ובדמה)
הקרקע הרלה, מענית וקמה.

גם הלילה הזה נותר על סנה!
תיסן חברה ללא פחד בעינה,
לב חרד לאיסה על קרחת הבר,
איס עקס, מתפס כאותו צבר,
במסמר – ובכף כל הבא אל הכף –
בסל בית־תנוקות ואסר בו – הטף.



יום אסר הוא לא יום ולא לילה,
רם הודע כי לך היום אף לך הלילה,
סומרים הפקד לעירך על היום וכל הלילה
תאיר כאור יום חסכת לילה.



הנה הסתו עבר
הגשם חלף,הלך לו,
הנצנים נראו בארץ,
עת הזמיר הגיע,
וקול התור נשמע בארצנו,
התאנה חנטה פגיה
והגפנים סמדר
נתנו ריח.

לכה דודי,נצא השדה,נלינה בכפרים
נשכימה לכרמים,נראה אם פרחה הגפן,
פתח הסמדר,הנצו הרמונים.

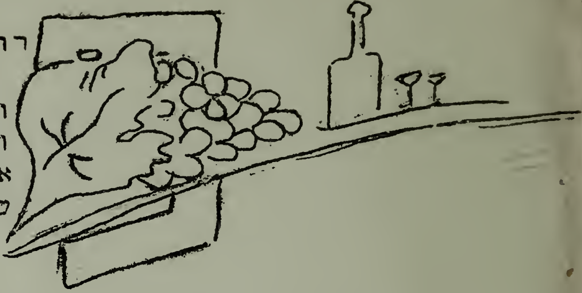
הדודאים נתנו ריח
ועל פתחינו כל מגדים,חדשים וגם ישנים.

יבים דוברים אלי:זרעינ
במענית הלב
ויום יגיע והיינו
לשבלי זהב.

ילד רך יבוא אליך
פרי דגן לבור,
והלך דל במלילותיך
רעבונו ישבור.

הרס,חורס,וזרע זורע,
במעבית הלב,
ובואו בואו,זר ורע
לחג קציר קדש!

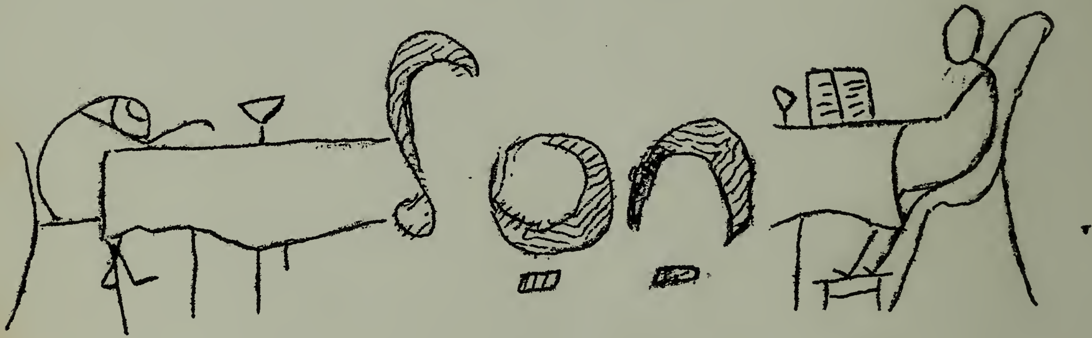




רוך אסר גאלנו וגאל את אבותינו
ממצרים
והגיענו ללילה הזה לאכל בו מצה
ומרור;כן יגיענו למועדים ולרגלים
אחרים הבאים לקראתנו בסלום,
סמחים בבנין עירך
וססים בעבודתך.

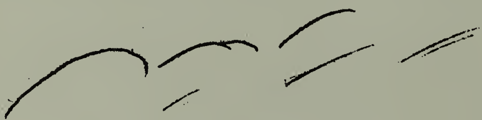
על הגפן ועל פרי הגפן
ועל תנובת השדה
ועל ארץ חמדה טובה ורחבה סרצית
והנחלת לאבותינו,לאכול מפריה
ולסבוע מטובה.

הודו לד׳ כי טוב ד׳ כי לעולם חסדו.
הללויה - - -



ס ד ו ר   פ ס ח.
כ א ס ר   ז כ י נ ו   ל ס ד ר   א ו ת ו   כ ן   נ ז כ ה
ל ע ס ו ת ו.

קרב יום ויעלו פדויים לציון ברנה.



Z3

ה ת ו כ ן :

